

Meslek Mensuplarının Bakış Açısıyla Ticaret Meslek Liselerindeki Muhasebe Eğitimi: Bursa İli Üzerine Bir Uygulama*

Halim AKBULUT**

Mehmet PEKKAYA***

Hakan AKSAKALOĞLU****

ÖZET

Muhasebe eğitimi; işletmelerin muhasebe işlemlerinin yürütülmesi için gerekli muhasebe bilgi ve tekniklerini içeren uygulamalara dayanır. Türkiye’de muhasebe eğitiminin temeli Ticaret Meslek Liselerinde (TML) atılmaktadır. Bu çalışmanın amacı; TML’lerde verilen muhasebe eğitimini inceleyerek, alınan bu eğitim ile öğrencilerin muhasebecilik mesleğine uygunluğunu meslek mensuplarının bakış açısından değerlendirmektir. Çalışmada, Bursa’daki TML’de verilen muhasebe eğitiminin, meslek mensubu olma yolunda bazı boyutlarda yeterli olmadığı, eğitim faaliyetlerinde meslek mensuplarının daha çok görüşlerinin alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Eğitimi, Ticaret Meslek Liseleri, Hipotez testleri.

JEL Sınıflandırması: M41, C12.

Accounting Education In The Commerce Secondary Schools With Respect To Opinions Of Accountancy Professionals: An Application On Bursa

ABSTRACT

Accounting education is based on the applications which contain relevant accounting knowledge and techniques necessary to sustain accounting operations of the firms. In Turkey, the base of accounting education is given at Commerce Secondary Schools (CSS). The purpose of this study is to evaluate the appropriateness of the students to the accounting occupation by investigating the education offered by CSS from accountancy professionals’ point of view. In the study, it is found that the accounting education offered by CSS in Bursa isn’t adequate at some dimensions in the way of being the professional, and the professionals’ opinions should be considered more in education activities.

Keywords: Education of Accounting, Commerce Schools, Hypothesis testing.

Jel Classification: M41, C12.

* Bu çalışmaya H. Akbulut danışmanlığında H. Aksakaloğlu’nun 2013’de sunduğu yüksek lisans tez çalışması temel oluşturmuştur (Aksakaloğlu, 2013).

** Yrd. Doç. Dr.Halim Akbulut, Bülent Ecevit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, akbulut.halim@gmail.com.

*** Yrd. Doç. Dr.Mehmet Pekkaya, Bülent Ecevit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi , mehpekkaya@gmail.com

**** Hakan Aksakaloğlu, Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, hakanaksakaloglu@gmail.com.

1. GİRİŞ

Muhasebe, bir işletmenin ekonomik faaliyetlerine ilişkin finansal bilgileri ölçmek ve ilgili taraflara bu bilgileri raporlamak amacı ile kullanılan bir süreçtir. Bu süreç içerisinde gerekli bilgiler kaydedilir, sınıflandırılır, özetlenir, analiz edilir, raporlanır ve yorumlanır (Bektöre,1998:1). Bu işlemleri yapanlar, muhasebe mesleği mensupları olup bu çalışmada meslek mensupları olarak isimlendirilmiştir. Meslek mensupları, işletmelerin ekonomik faaliyetlerini ilgili defterlere kaydetmelerinin yanısıra, bu bilgileri işletmenin çeşitli karar süreçlerinde kullanılabilir veriler haline getirmektedirler (Karasioğlu,2001:7-12).

Mesleki eğitim, toplumu oluşturan bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir meslek alanında bireysel gelişmeyle birlikte beceri ve davranış kazandıran, bireylerin yeteneklerini çeşitli yönleriyle geliştirerek topluma faydalı olma faaliyetleridir (Yıldırım, 2003:2). Muhasebe eğitiminde temel amaç; finansal bilgileri kullanmak durumunda olanlara nasıl doğru ve güvenilir bir biçimde muhasebe bilgilerinin sunulması gerektiği konusunda ilgilileri eğitmek ve uygulamaları da buna göre yönlendirmektir (Paksoy vd., 2005:74).

Günden güne işletme sayılarının artmasıyla beraber, meslek mensuplarının da aynı ölçüde muhasebe elemanlarına ihtiyaçlarının olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Her işletmenin ön muhasebesinden başlayıp da, muhasebe süreci kapsamında mali yılın sonuna kadar iş ve işlemlerini takip edecek kişilere ihtiyaçları vardır. İşletmeler ve meslek mensupları bu alandaki elemanları öncelikli olarak, Ticaret Meslek Liseleri (TML) muhasebe alanı mezunu öğrenciler arasından tercih etmektedirler. Bu durum, öğrencilere verilmesi gereken muhasebe eğitiminin ne denli kaliteli olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Türkiye’de ortaöğretim düzeyinde muhasebe eğitiminin verildiği okullar TML’dir. Burada, 3 yıl süresince, muhasebe ve finansman alanı, bilgisayarlı muhasebe dalında alınan eğitim sonrasında yapılan staj ile teorik bilgiler pratiğe dönüştürülmektedir.

Bu çalışmada, meslek mensuplarının TML’lerde alınan muhasebe eğitiminin muhasebecilik mesleğine uygunluğunun ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu anlamda, TML’de verilen muhasebe eğitimi ile bu mesleğe adım atacak olanların ne derecede yetkinliğe sahip olduğu Bursa ili genelinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının görüşleri doğrultusunda incelenmiştir. Bursa’daki meslek mensuplarının TML’de verilen eğitim hakkındaki görüşleri konu üzerindeki 20 adet anket sorusuyla elde edilmiştir. Anket verileri kullanılarak, meslek mensuplarının olumlu ve olumsuz görüşleri farklılıklara yönelik istatistiksel tekniklerle belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, temel bileşenler analizi (TBA) ile 20 konuya ait ana boyutlar belirlenip meslek mensuplarının özelliklerine göre ana boyut üzerinde görüşlerdeki farklılaşmalar değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın, ikinci bölümü muhasebe mesleği eğitimi hakkında ve üçüncü bölüm ise Bursa ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının konu üzerindeki görüşleri anket yoluyla alınarak değerlendirilmesinden oluşmaktadır.

2. MUHASEBE MESLEĞİ EĞİTİMİ

2.1. Konu Üzerine Yapılmış Bazı Çalışmalar

Cottell ve Millis (1993), muhasebe eğitiminde geleneksel eğitimin şeklini araştırmışlardır. Bonwell ve Eison (1991), muhasebe eğitiminde modern öğretim ile ilgili çalışmalar yapmışlar ve modern öğretim yöntemleriyle ilgili stratejiler belirlemişlerdir. Özpeynirci vd., (2004), Kaya ve Daştan (2004), Sayın vd., (2005), Kalmış ve Yılmaz (2004) tarafından yapılan çalışmalarda muhasebe eğitimi ile ilgili konuların ve derslerin anlaşılma düzeyleri, öğretim yöntemlerinin etkinliği ve kaliteyi artırmak için öneriler sunulmuştur.

Demirkan (2001), muhasebe eğitiminde teori ve uygulamanın birbirinin ayrılmaz parçaları olduğunu ifade etmiştir. Eğitimin her aşamasında önceden verilen temel bilgilerin yeni verilecek bilgiler ile birlikte kavranması, birbiri ile bütünleşmesinin sağlanması ve bu bilgilerin yapılacak uygulamalarla pekiştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Kaymazbalsarı ve Aslantürk (2007) de; öğrencilerin teorik bilgilerin yanında problem çözme, zamanı etkin kullanma ile iletişim ve takım halinde çalışma gibi yetenekleri de kapsamı gerektiğini belirtmişlerdir.

Akman ve Muğan (2004), muhasebe eğitiminin öğretimi ile ilgili yapılan araştırmalara göre geleneksel öğretim teknikleri yerine modern öğretim stratejilerini kullanmanın öğrenciler üzerinde çok daha fazla olumlu etkisinin olduğunu söylemektedirler. Çaldağ vd. (2004)'ne göre; muhasebe eğitiminde artık geleneksel eğitim yöntemlerinden vazgeçilmeli, çağdaş anlamda öğrenci odaklı, dinamik ders ortamlarının sağlandığı eğitim yöntemleri tercih edilmelidir. Bekçi vd. (2006) çalışmalarında, muhasebe mesleğinde bilgi teknolojilerinin ve muhasebe paket programlarının önemini vurgulamıştır. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun bilgisayarlı muhasebe dersinden memnun olduklarını ve iş hayatında kendilerine yardımcı olacağı kanısında olduklarını belirtmiştir.

Süer (2007), TML'de verilen muhasebe eğitimi ve beklentileri konusunda, öğrenci ve öğretmenlere anket uygulaması yapmıştır. Anket sonucuna göre öğrencilerin gerçek defterler üzerinde kayıt yapmakta zorlandıkları, meslek derslerinin kendilerini mesleğe hazırlamada yetersiz olduğu, muhasebe ders kitaplarının yetersiz oluşu, öğretmenler de; okuldaki muhasebe eğitiminin işletmelerle kısmen örtüştüğü, teknolojik yetersizlikler gibi sorunlar olduğunu ifade etmişlerdir. Pehlivan (2008), TML'de muhasebe eğitimi alan öğrencilerin memnuniyetleri üzerine yaptığı çalışmada, öğrencilerin meslek derslerindeki başarısının staj uygulamasını olumlu yönde etkilediğini ve memnuniyetlerini ifade etmiştir. Çamtosun (2008) ise; TML'de muhasebe eğitiminin yeterli düzeyde olduğunu ifade etmiş ve öğrencilerin TML'den ön lisans veya lisans programlarına devam ettiklerinde zorlanmadıklarını belirtmiştir. Şengel (2010), muhasebe eğitiminin hangi kurumlarda ne düzeyde verildiğini araştırmıştır. Türkiye'de sürekli eğitim ve mesleğe hazırlık anlamındaki bu eğitimlerin yıllar içinde çok önemli ve etkili bir seviyeye ulaştığını belirtmiştir.

Bu çalışmada, meslek mensupları ile yüzyüze görüşme yoluyla anket uygulaması yapılmıştır. Mesleğin çoğunluk uygulamacıları olan Serbest Muhasebeci (SM) / Mali Müşavirlerin (MM) TML'de verilen muhasebe eğitimi hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesi bakımından bu çalışmanın literatüre katkı sağladığı düşünülmektedir.

2.2. Mesleki Eğitim ve Muhasebe Eğitimi

Mesleki eğitim, bireye iş hayatında belirli bir meslekle ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıkları kazandıran ve bireyin yeteneklerini çeşitli yönleriyle geliştiren eğitimidir (Alkan vd., 2001:4). Mesleki eğitim, eğitimin ekonomik boyutuyla ilgilidir. Mesleki eğitimin temel işlevi iş hayatının ihtiyaçlarıyla uyumlu becerikli ve teknik işgücünü yetiştirmektir (Sezgin, 1987:211). Bireyin, toplum içinde kendine göre bir yer sağlaması, saygınlık kazanması, ilerlemesi, üretken duruma gelmesi, onun kazanacağı meslek eğitiminin derecesine bağlıdır (Turan, 1992:16). Mesleki eğitim ve muhasebe eğitimi; zihinsel ve bedensel unsurların bir bütün olarak kullanılmasıyla beraber, somut ve soyut bulgularla oluşturulan olgunun görsel açıdan ön plana çıkarılması faaliyetleridir. Türkiye'de muhasebe mesleğine ait eğitimi veren kurumlar ve bireylerin bu yönde eğitim almalarının nedeni olarak gösterilen unsurlar Tablo 1'de verilmiştir. Bu eğitimi almada, maddi nedenlerin ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Muhasebe Mesleği Açısından Mesleki Eğitim

Bireyin Mesleki Eğitim Almasını Etkileyen Unsurlar (Pehlivan; 2008:7-14)	Türkiye'de Mesleki Eğitimi Veren Kurumlar
<ul style="list-style-type: none"> • Aile etkisi • Kişisel kaygılar • Meslek sahibi olma düşüncesi • Ekonomik faktörler • Çevresel faktörler • İşsizlik sorunu • Teknolojik gelişmeler • Bilgi patlaması • Küreselleşme • Politik ve ekonomik durum • Kültür ve kentleşme 	<ul style="list-style-type: none"> • TML • Anadolu TML'leri • Çok Programlı Liseler • Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezleri'ndeki programlar

Muhasebe eğitimi şiddetli rekabetin yaşandığı mesleki eğitim sahalarından biridir. Bu durum, finansal bilgileri her yönden belirgin ve tarafsız tespit edecek, kaydedecek, yorumlayarak bunlara göre kararlar alacak bireylerin yetiştirilmesinde önemlidir (Çelik ve Gürdal; 1999:45). Muhasebe, işletmedeki ticari olayları kendine özgü bir biçimde yansıttığı için "işletme dili" olarak da nitelenmektedir. Muhasebe eğitimi, bu dilin kavramlarını öğrenmeyi, bilgileri bu dille ifade etmeyi ve üretilen bilgileri kullanma yeteneğini geliştirmeyi hedef alır (Sevilengül, 1998:11).

Etkin bir muhasebe eğitimi, pratik uygulamalar ile teorinin birlikteliğine dayalı olmalıdır ve interaktif öğrenme yöntemleri sağlamak için uygun eğitim yardımları ve ekipman

kullanımını gerektirmektedir. Ayrıca muhasebe eğitiminde önemsenmesi gereken hususların başlıcaları; sürekli öğrenme, analiz yapabilme, zaman yönetimi, iletişim, bilgi teknolojileri ve takım halinde çalışmadır (Al Hayek ve Al Khasawneh, 2013:80). Profesyonel muhasebe eğitiminin kapsamı şunlardan oluşur (Utami vd., 2011:99):

- Muhasebe, finansman ve konu ile ilgili bilgi,
- Organizasyon ve işletme bilgisi,
- Bilgi teknolojisi bilgisi ve yeterlilikler.

Muhasebe eğitiminden beklenti, öğrencilerin dinamik bir alan olan ve çevresinden etkilenen muhasebe mesleğinin gerektiği bilgi ve becerinin edinilmesidir (Ayanoğlu, 2007:118). Sektörün beklentilerinin karşılanması için sözü edilen bilgi ve becerilerin bir kısmı TML’de verilen teorik eğitim ile bir kısmı ise işletmelerdeki beceri eğitimi ile sağlanmaktadır.

2.3. Ticaret Meslek Liselerinde Verilen Muhasebe Eğitimi

TML, ekonominin ve ticaret eğitiminin bilinçli ve sistemli olarak verildiği, ilköğretim üzerine dört yıl eğitim süresi olan her geçen gün önemini artıran meslek liseleridir. TML’de, ağırlıklı olarak Muhasebe ve Finansman alanı kapsamında muhasebe eğitimi verilmektedir.

TML’deki eğitim Milli Eğitim Bakanlığı –MEB- tarafından; Türk Milli Eğitimi’nin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak; öğrencilere orta öğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplumun sorunlarını tanıtmak, çözüm yolları aramak ve yurdun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırma amacına yönelik, mesleki ve teknik alanlarda mesleki formasyon kazandıran, öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda hayata, iş alanlarına ve yükseköğretime hazırlayan programlar uygulanması olarak tanımlanmaktadır (meb.gov.tr, 2013).

Karlıoğlu (2006), toplumun bilimsel ve teknolojik gelişmeler karşısında kendini yenileyip, gelişmelere ayak uydurabilecek nitelikli elemanlara olan ihtiyacı karşılayan kurumlardan birinin de TML olduğunu ifade etmiştir.

TML’de 2005-2006 eğitim öğretim yılından bu tarafa uygulanan sistem Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi (MEGEP)’dir. Bu proje, meslek liselerinin geleceği için önemli bir imkan oluşturmaktadır. MEGEP’in amacı; bir modül sistemi oluşturarak hızlı değişime ayak uydurabilecek, çağın gerektirdiği niteliklere sahip elemanların yetiştirilmesi için uygun bir sistem kurmaktır. TML’de uygulanan, MEGEP ile eğitim öğretim süresi 4 yıla çıkarılmış ve bu kapsamda 9. Sınıf ortak hale getirilmiştir. 9. sınıfın sonunda öğrenci ilgi duyduğu alanı seçer ve 10. sınıfta seçtiği alanda eğitim-öğretime başlar. Öğrenciler; 10’uncu sınıfın sonunda sektörel ihtiyaçlar, okulun donanımı, öğretmen durumu ve fiziki kapasitesi ile sahip oldukları yeterlikleri de dikkate alarak meslek/dal seçimi yaparlar. Öğrencilerin alan ve dal seçimlerinde mesleklerin bölgesel istihdam imkanları da dikkate alınır. (meb.gov.tr,

2013). Öğrenciler, teorik ve pratik eğitimin yanı sıra aldıkları bilgisayar eğitimi ile geniş iş imkanına sahiptirler (MEB, 2006:296). TML'si öğrencilerinin 4 yıllık eğitimleri süresince okunan derslere ait daha detaylı bilgi için MEB (2012:7) incelenebilir.

TML'de öğrenci ve öğretmenlerin yaşadığı sorunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Büyükbaş, 2000:63):

Mesleki eğitime karşı toplumun bakış açısı

Rehberlik hizmetlerinin yetersizliği

Öğrenci profili

Müfredat programlarının uygulanabilirliği

Eğitim ortamlarında yetersizlik

Mesleki eğitim maliyetlerinin yüksekliği

Politik organların ve sivil toplum örgütlerinin duyarsızlığı

Muhasebe meslek eğitiminde karşılaşılan sorunlar göz önüne alınarak, bu çalışmada TML'lerde verilen muhasebe eğitimindeki problemler ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, TML'lerden mezun olan öğrencilerin çalışma hayatına ne derece hazır oldukları ve eksikliklerinin neler olduğu ortaya çıkarılması açısından üçüncü bölümde Bursa ili özelinde bir anket uygulaması yapılmış ve değerlendirilmiştir.

3. BURSA İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN MESLEK MENSUPLARI ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Bu çalışmada, Bursa'da faaliyet gösteren meslek mensuplarına (Serbest Muhasebeci – SM-, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir –SMMM-, Muhasebe Müdürü –MM-, Muhasebe Müdür Yardımcısı –MMY-, Muhasebe Şefi –MŞ-), TML'de verilen muhasebe eğitimi ile öğrencilerin ne derecede mesleğe uygun hale gelip gelmedikleri yönünde 2013 yılında bir anket uygulaması yapılmıştır. Bu çalışmanın amacı, TML'de muhasebe bölüm öğrencilerine verilen muhasebe eğitimi ile öğrencilerin muhasebe mesleğine uygun olup olmadıklarını konu ve boyut bazında, görüş bildirenlerin demografik özelliklerine göre değerlendirmektir.

3.1. Örneklem Özellikleri ve Güvenilirlik Analizi

Araştırmanın hedef kitlesi Bursa ili genelinde yanında staj uygulaması yapılabilen meslek mensuplarıdır. Ağustos 2013 itibariyle bağımlı (2000 kişi) ve bağımsız (2025 kişi) olarak çalışan odaya kayıtlı 4025 meslek mensubu bulunmaktadır. Bursa ili merkezinde yaklaşık olarak 1000 meslek mensubunun yanında staj uygulaması yapılabilmektedir (BSMMMO, 2013). Birim sayısı 1000 olan anakütleden %95 güven seviyesinde istatistiksel çıkarsamalar yapmak için 278 örneğin yeterli olduğu bilinmektedir. Bursa ili merkezinde yanında staj yapılabilen meslek mensuplarına yapılan anketlerden 295 tanesinin geçerli olduğu kabul edilerek analizlere dahil edilmiştir.

Tablo 2: Anketi Cevaplayanların Unvan ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cevaplayıcıların Unvanı	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzde
Serbest Muhasebeci (SM)	14	8	22	7,46
S.M. ve Mali Müşavir (SMMM)	115	91	206	69,83
Muhasebe Şefi (MŞ)	21	15	36	12,20
Muhasebe Müdür Yardımcısı (MMY)	1	5	6	2,03
Muhasebe Müdürü (MM)	15	10	25	8,48
Toplam	166	129	295	100,00

Anket sorularının hazırlanma aşamasında meslek mensuplarının görüşleri alınmış, MEGEP bünyesinde yer alan, “Ders Bilgi Formları” içerisinde bulunan yeterlilikler ve kazanımlardan hareketle 20 adet anket sorusu hazırlanmıştır. Çalışmada TML’lerinde verilen muhasebe eğitiminin mesleğe uygunluğuna yönelik daha yüksek duyarlılıkla ölçümün yapılabilmesi amacıyla bu sorular 9’lu Likert ölçeği kullanılarak hazırlanmıştır. Anket formuna cevap verenlerin unvanları Tablo 2’de görülmektedir. Ankete cevap verenlerin en büyük kümeyi %69,83 ile SMMM ve en küçük kümeyi ise %2,03 ile MMY oluşturduğu görülmektedir.

Araştırmada anket verilerinin güvenilirliği Cronbach Alfa istatistiği ile değerlendirilmiştir. Tablo 3’deki sonuçlara göre, anketin 20 sorusuna ait olan Cronbach Alfa istatistiği 0,80’nin üzerinde olmasından dolayı oldukça güvenilirdir. Çalışmada, veriler üzerinden yapılmış temel bileşen analizine (TBA) göre belirlenmiş olan her bir boyutun ölçüm güvenilirliği 0,60’ın üzerinde ve güvenilir olduğu görülmektedir. Boyut 4’e ait olan güvenilirliği 0,60’ın altından kurtarmak için 11 nolu soru, sadece boyut 4’e ait olan değerlendirmelerden çıkartılmıştır.

Tablo 3: Güvenilirlik Analizi

Boyutlar	Açıklama	Soru Sayısı	Cronbach's Alpha
1. KayYap	Muhasebe kaydı yapabilme ve belge düzenleme	5	,863
2. MesUy	Meslek mensuplarına ait uygulamalar	4	,833
3. FSDüz	Muhasebe fiş ve senetlerini düzenleme	3	,785
4. SÖProg	Staj ve öğretim programları	3	,609
5. ProgKul	Paket program kullanımı ve alan avantajı	4	,623
Tüm sorular		20	,855

Not: Boyutlar, çalışmadaki TBA’ya göre belirlenmiştir. Boyut 4’e ait olan 11 nolu soru boyut değerlendirmesinden çıkartıldığında güvenilirlik 0,609 olmuştur.

Meslek mensuplarının demografik özellikleri dikkate alınarak anket soruları hazırlanmış ve mümkün olduğunca bu özelliklere dikkat edilerek ilgili kişilere anket uygulanmıştır. Anket cevaplayanların frekans dağılımları Tablo 2 ve Ek 1’deki tablolarda verilmiştir. Buna göre, cevaplayıcıların özellikle erkek ve statüsünün daha çok SMMM olan meslek mensuplarından olduğu görülmektedir. Ayrıca, çoğunluğun orta yaşta, lisans mezunu

olup özel veya serbest çalıştığı gözlenmiştir. Mesleki tecrübelerinin dağılımı ise dengeli olması, her tecrübe düzeyinden görüşleri temsil edildiğinin göstergesi olarak kabul edilebilir.

3.2. Meslek Mensuplarının Eğitime Bakışları

Anket formu 20 sorudan oluşmuş olup Ek 2’de sunulmuştur. Bu sorulara verilen cevapların ortalamaları ve ortalamalar 5 referans alınarak hesaplanan tek örnek t-testi sonuçları Tablo 4’te verilmiştir. Meslek mensuplarının konulara ait 9’lu Likert ölçeğinde alınmış görüşlerin birim temelli ortalamaları, ortalama sütunundadır. Bu ortalamalar için kararsızlık noktası olan 5’den ne derecede farklı bir görüşe sahip olduklarının istatistiksel anlamlılık incelemesinde tek örnek t testi kullanılmıştır. Görüşü alınan meslek mensubu sayısı 30’un çok üzerinde olduğundan, verilerin normal dağıldığı kabul edilerek Tablo 4’teki tüm t testi sonuçları parametrik testlerden olan (5 referans alınarak hesaplanan) tek örnek t testi istatistikleridir.

Tablo 4: Meslek Mensuplarının TML’lerdeki Eğitime Bakışları

No	Soru*	Ort.	S	t ** (Anl.)	Sonuç
S1	Stajın, son sınıfta 1 yıl olarak yapılması yeterlidir.	4,193	2,617	-5,29 ,000	OLUMSUZ
S2	Stajda ticari belge ve beyanname düzenleyebilir.	4,075	2,257	-7,04 ,000	OLUMSUZ
S3	Şirket işlemlerinin muhasebe kayıtlarını yapabilir.	3,715	2,095	-10,53 ,000	OLUMSUZ
S4	Maliyet kayıtlarını yapabilir.	3,597	2,153	-11,19 ,000	OLUMSUZ
S5	İnşaat işl. sın. ve belg. defterlere kaydedebilir.	3,586	2,078	-11,68 ,000	OLUMSUZ
S6	Dış ticarete ait muhasebe kayıtlarını yapabilir.	3,444	2,172	-12,30 ,000	OLUMSUZ
S7	Stajda 1. Sınıf ticari defter kaydı yapabilir.	4,166	2,214	-6,47 ,000	OLUMSUZ
S8	Stajda, muh. fişlerini paket prog. üz. kesebilir.	4,593	2,294	-3,05 ,003	OLUMSUZ
S9	Kambiyo senetlerini düzenleyebilir.	4,824	2,159	-1,40 ,162	Kararsız
S10	Stajda farklı bir programa kolaylıkla uyum sağlar.	5,325	2,102	2,66 ,008	OLUMLU
S11	Öğretilen programlar, stajdakilerle örtüşür.	5,234	4,590	,87 ,382	Kararsız
S12	Muhasebe eğitimi güncel mevzuat ile uyumludur.	4,980	2,117	-,16 ,869	Kararsız
S13	Öğr., aldıkları eğitimle mevzuata hâkimdir.	3,837	2,078	-9,61 ,000	OLUMSUZ
S14	Öğrenciler, sorunsuz ön muhasebe tutabilir.	4,983	2,338	-,125 ,901	Kararsız
S15	Bilg. muh. dersi farklı paket prog. uygundur.	5,614	2,073	5,08 ,000	OLUMLU
S16	Öğrenciler, alanlarındaki iş bulmada avantajlıdır.	6,803	2,142	14,46 ,000	OLUMLU
S17	Uyg. yönelik dersleri, mes. men. vermelidir.	7,034	2,078	16,81 ,000	OLUMLU
S18	Türmob tarafından seminer verilerek adap. sağl.	7,441	1,834	22,86 ,000	OLUMLU
S19	Muhasebe eğt. denetimini, mes. men. yapmalıdır.	6,603	2,388	11,53 ,000	OLUMLU
S20	Müf. hazırl. mes. men. fikirleri alınmalı.	7,542	1,789	24,40 ,000	OLUMLU
Ortalama_ eğitim (ilk 16 sorunun ortalaması)***		4,561	,913	-1,93 ,073	Kararsız
Ortalama_ öneri (son 4 sorunun ortalaması)***		7,155	,428	10,06 ,002	OLUMLU
Ortalama_ tüm (20 sorunun ortalaması)***		5,080	1,349	,26 ,795	Kararsız

* Tabloyu daha öz sunmak için sorular kısa verilmiştir, soruların açılımı Ek 2’dedir.

** Buradaki t, 5 referans alınarak hesaplanan tek örnek t testi istatistiği ve anlamlılığı (Anl.)’dır.

*** Ortalama_ eğitim, Ortalama_ öneri ve ortalama_ tüm satırları, bu tablodaki ortalama (Ort.) sütununa ait değerlerin üzerinden hesaplanmıştır. Bu serilerin normal dağılımı Kolmogorov-Smirnov (K-S) testi ile incelenmiş, Z istatistiği anlamlılıkları sırasıyla 0,829, 0,967 ve 0,799 olduğundan verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir.

Tablo 4'ün alt 3 satırındaki ortalamalar, ortalama sütunundaki 20 soruya ait değerler üzerinden hesaplanmıştır. Bu 20 soruya ait ortalamaların normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov (K-S) testi ile incelenmiş, Z istatistiği 0,646 (anlamlılık: 0,799) olduğundan verilerin normal dağıldığı kabul edilerek ortalamalardan genel bir kaniya varmak için yine tek örnek t testi kullanılmıştır. Ayrıca, ilk 16 soru TML'de var olan eğitim ve eğitimin çıktıları hakkındaki görüşleri içerirken, son 4 soru eğitimde iyileşme sağlayabileceği düşünülen önerileri içermekte olduğu görülmektedir. Bu açıdan diğer ortalamalar da ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Meslek mensuplarının genel görüşleri incelendiğinde, Bursa'daki TML'de alınan eğitimin muhasebecilik mesleğine uygunluğunu gösteren 9 konuda olumsuz görüş, 7 konuda ise olumlu görüş söz konusudur. Tablodan da görüldüğü gibi, meslek mensupları 4 konuda ise kararsız kalmışlardır. Tüm sorulara verilen cevap ortalamalarının ortalaması 5,0795 olup 0,05 düzeyinde 5'den farklılığı istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu durumda, meslek mensuplarının burada bahsi geçen 20 konuya az da olsa olumlu baktıkları, ancak bu bakış düzeylerinin kararsızlıkla arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir (Tablo 4).

Tablodaki sorular incelendiğinde, ilk 16 soru TML'lerdeki mevcut eğitim uygulamalarının yerinde olup olmadığına yönelik iken diğer son 4 konu ise öneri niteliğindedir. Meslek mensuplarının ilk 16 konu üzerindeki görüşlerinin ortalamaları üzerinden hesaplanan ortalama (ortalama_educ) 4,56 olup, Bursa'daki TML verilen eğitimin mesleğe uygunluğunun tartışmalı olduğu ifade edilebilir. Meslek mensuplarının bahsi geçen 16 konuda genel olarak olumsuz görüşleri 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olmadığından, meslek mensuplarının mevcut eğitim hakkındaki görüşlerinde kararsız olduklarını ifade etmek daha doğru olacaktır. Eğitimde, meslek mensuplarının faal görev almasına yönelik son 4 konuda yapılan önerilerin ortalaması (ortalama_öneri) ise meslek mensupları tarafından oldukça olumlu (istatistiksel olarak 0,01 anlamlılıkta) karşılanmıştır.

3.3. Görüşlerinin Boyutlara Göre Değerlendirilmesi

Meslek Mensuplarının görüşlerinin boyutlara göre değerlendirilmesi ve demografik özelliklere göre bu değerlendirmenin genişletilmesi amacıyla boyutların oluşturulması için temel bileşenler analizi (TBA) yapılmıştır. Konuların Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testinin 0,60'dan büyük olan 0,865 skorunu vermesi, örnek verilerin TBA analizine uygunluğunu göstermektedir. Bartlett testi, Ho hipotezi korelasyon matrisinin birim matris olduğunu ifade eder. Bartlett testi istatistiğinin anlamlılığının 0,000 olması, korelasyon matrisinin birim matris olmadığı ve aynı boyutlardaki değişkenler arasındaki korelasyonların oldukça anlamlı olduğunu ve TBA boyutlandırmasının uygunluğu görülmektedir. TBA analizinde, boyutların konulara daha uygun olduğu düşünülerek 20 değişken için 5 boyutla modellenmiştir. Bu 5 boyut, toplam varyansın %62,42'ünü açıklamıştır.

Tablo 5: Temel Bileşenler Analizi Bileşen Yükleri

Bileşen Boyutları ve açıkladığı varyanslar	SORULAR	Bileşenlerin Yükleri				
		1	2	3	4	5
Muhasebe kaydı yapabilme ve belge düzenleme, KayYap , (%16,74)	S6 Dış ticarete ait muhasebe kayıtlarını yapabilir.	,873	,001	,064	,063	,140
	S4 Maliyet kayıtlarını yapabilir.	,807	,024	,246	,163	,072
	S5 İnşaat işl. sın. ve belg. defterlere kaydedebilir..	,805	-,053	,174	,110	,127
	S3 Şirket işlemlerinin muhasebe kayıtlarını yapabilir.	,665	,026	,437	,161	-,032
	S2 Stajda ticari belge ve beyannameleri düzenleyebilir.	,452	,071	,434	,365	,046
Meslek mensuplarına ait uygulamalar, MesUy (%14,52)	S18 Türmob tarafından seminer verilerek adap. sağl.	,051	,851	,066	,074	,076
	S20 Müfredatların hazırl. mes.men.fikirleri alınmalıdır.	-,070	,818	,092	,030	,106
	S19 Muhasebe eğt. denetimini mes. men. yapmalıdır.	-,019	,799	,122	,023	-,007
	S17 Uygulamaya yönelik dersleri mes. men. Vermelidir	,030	,773	-,092	,032	,114
Muhasebe fiş ve senetlerini düzenl., FSDüz (%11,68)	S7 Stajda 1. Sınıf ticari defter kaydı yapabilir.	,301	,060	,762	,177	,066
	S8 Stajda, muh. fişlerini paket prog. üz. kesebilir.	,296	,123	,733	,142	,199
	S9 Kambiyo senetlerini düzenleyebilir.	,127	-,014	,679	,135	,412
Staj ve öğretim programları, SÖProg (%9,80)	S11 Öğretilen programlar, stajdakilerle örtüşür.	-,068	,037	,085	,773	,044
	S12 Muhasebe eğitimi güncel mevzuat ile uyumludur.	,236	,053	,125	,575	,370
	S1 Stajın, son sınıfta 1 yıl olarak yapılması yeterlidir.	,232	,006	,130	,553	,045
	S13 Öğr., aldıkları eğitim ile mevzuata hakimdirler.	,423	,065	,218	,465	,293
Paket program kullanımı ve alan avantajı, ProgKul (%9,68)	S15 Bilg. muh. dersi farklı paket prog. uygundur.	-,045	,174	,166	,140	,722
	S10 Stajda farklı bir programa kolaylıkla uyum sağlar.	,127	-,051	,296	,143	,627
	S16 Öğrenciler, alanlarındaki iş bulmada avantajlıdır.	,231	,431	-,131	-,005	,553
	S14 Öğrenciler, sorunsuz ön muhasebe tutabilir.	,266	,142	,169	,436	,450

Not: Rotasyon, Kaiser normalizasyonu ile varimax metodu kullanılarak yapılmıştır. KMO: 0,865 ve Bartlett Testi anlamlılığı 0,000'dir.

“Muhasebe kaydı yapabilme ve belge düzenleme” (KayYap) boyutu %16,74 ve “meslek mensuplarına ait uygulamalar” (MesUy) boyutu % 14,52 ile en çok açıklayıcı varyansa sahip boyutlardır (Tablo 5). Buradaki S11, güvenilirlik analizinde (Tablo 3) boyutun veri güvenilirliğini zayıflattığı ve bu boyutun içeriğine uygunluğu tartışmalı olduğundan sadece boyut hesaplamalarında analizlerden çıkartılmıştır. SÖProg boyuttaki diğer sorulara göre nispeten iyi puanlanmış bu konunun boyuttan çıkartılması, meslek mensuplarının olumsuz puanladığı boyutun diğer sorularının boyutta daha belirleyici olmasına neden olabileceği görülmektedir.

Tablo 6, boyutların birim temelli ortalamaları üzerinden hesaplanmıştır. Her boyut için ortalamaların 5’den farklı olduğu istatistiksel olarak 0,05 düzeyinde anlamlı olduğu tek örnek *t* testi ile görülmektedir (Tablo 6). Ayrıca, her boyutun birbirinden farklı olup olmadığı tek yönlü (TY) bağımlı örnek ANOVA testi sonuçlarından anlaşılmaktadır. Buna göre meslek mensupları, Bursa’daki TML’de KayYap boyutundaki eğitimin oldukça zayıf olduğunu ifade etmişlerdir. MesUy boyutundaki ortalamaların 7’nin üzerinde olması, boyuttaki olumlu yöndeki görüş şiddetinin oldukça yüksek düzeyde olduğunu gösterir. MesUy boyutunun en düşük değişim katsayısına sahip olması, meslek mensuplarının bu görüşlerinde görüş ayrılığının az, hemfikir bir oluşuma sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer bir deyişle meslek mensupları, bu boyuta ait konular hakkında meslektaşlarından görüş alınması, eğitime

seminer vererek ve denetleyici olarak katılmalarının oldukça gerekli olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 6: Boyutlarına Göre Meslek Mensuplarının Görüşleri

	KayYap	MesUy	FSDüz	SÖProg	ProgKul	F istatistiği
Ortalama	3,6834	7,1551	4,5277	4,3367	5,6814	176,602
Standart sapma	1,7305	1,6617	1,8589	1,7109	1,4844	(Anl: ,000)
Değişim katsayısı	0,4698	0,2322	0,4106	0,3945	0,2613	
<i>t</i> istatistiği (Anl.)	-13,068 (,000)	22,275 (,000)	-4,364 (,000)	-6,659 (,000)	7,884 (,000)	

t istatistiği: 5 referans alınarak tek örnek *t* testi istatistiğidir.

F istatistiği: TY bağımlı örnek ANOVA testi *F* istatistiğidir.

İstatistiksel olarak 0,05 anlamlılıkta meslek mensupları, FSDüz ve SÖProg boyutlarında TML'de verilen eğitim yetersiz kaldığı, ProgKul boyutunda verilen eğitimin yeterli düzeyde olduğunu ifade etmişlerdir. Paket program kullanımı boyutundaki 5'in üzerindeki ortalama ile Bursa'daki TML'deki eğitimin de iyi kabul edilebilecek düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 7: Boyutların Arasındaki İlişkiler İçin Korelasyon Analizi

	KayYap	MesUy	FSDüz	SÖProg
MesUy	,055			
FSDüz	,588**	,137*		
SÖProg	,542**	,121*	,521**	
ProgKul	,401**	,334**	,498**	,527**

Not: Boyutlar arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon katsayısıyla incelenmiştir. İstatistiksel olarak 0,05 anlamlılıkta olanlar * ve 0,01 anlamlılıkta olanlar ** ile gösterilmiştir.

Tablo 7'de birim temelli boyut serileri arasındaki ilişki Pearson korelasyon katsayısı ile incelenmiştir. MesUy boyutu hariç, diğer boyutlar arasındaki ilişkinin orta düzeyde ve istatistiksel olarak 0,01'de anlamlı olduğu görülmektedir. Böylece, meslek mensubunun KayYap boyutu konularına katılma derecesi FSDüz, SÖProg ve ProgKul boyutlarına katılma derecesine oldukça yakın olduğu ifade edilebilir.

Cinsiyet temelli olarak hiçbir boyutta istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmediğinden, meslek mensuplarının görüşlerinin cinsiyete göre değiştiğine yönelik kanıt bulunamamıştır (Tablo 8). Meslek mensuplarının görüşlerindeki farklılık diğer demografik özelliklerine (yaş gruplarına, eğitim düzeylerine, çalıştığı kuruma, mesleki tecrübeye, mesleki ünvana) göre de incelenmiş ve sonuçlar Tablo 9-13'de raporlanmıştır. Çalıştığı kuruma göre yapılan analizde gruplar arasında farklılık boyutlar bazında istatistiksel olarak 0,20 düzeyinde dahi anlamlı olmadığından burada rapor edilmemiştir. Bu anlamda, cinsiyet ve çalışılan kuruma göre meslek mensuplarının görüşlerinde farklılık olmadığı ifade edilebilir.

Tablo 8: Görüşlerin Cinsiyete Göre Farklılığı

	KayYap	MesUy	FSDüz	SÖProg	ProgKul
Erkek (166)	3,6988	7,0858	4,5382	4,2811	5,7380
Kadın (129)	3,6636	7,2442	4,5142	4,4083	5,6085
<i>t</i> istatistiği (Anl.)	,170 (,865)	-,811 (,418)	,110 (,913)	-,633 (,528)	,742 (,459)

t istatistiği: Bağımsız iki örnek *t* testi istatistiğidir.

Meslek mensuplarının yaş gruplarına göre görüşlerindeki farklılaşma KayYap, FSDüz ve SÖProg boyutlarında istatistiksel olarak 0,05 seviyesinde anlamlıdır (Tablo 9). Böylece, orta yaşta olan meslek mensuplarının KayYap, FSDüz ve SÖProg boyutlarında diğer gruplara göre daha olumsuz fikir beyan ettikleri söylenebilir. Bu durumda, özellikle orta yaşta bireylerin TML eğitimindeki olumsuz görüşleri daha keskin şekilde ifade ettikleri söylenebilir. Ayrıca, FSDüz boyutunda, 30 yaş altı meslek mensuplarının 51 yaş üstüdekilere göre daha olumsuz görüşe sahip olduğu Tukey testine göre 0,046 anlamlılıkla belirlenmiştir.

Tablo 9: Görüşlerin Yaş Gruplarına Göre Farklılığı

	KayYap	MesUy	FSDüz	SÖProg	ProgKul
30 yaş ve altı (69)	4,0812	7,3949	4,8792	4,7826	5,9384
31-50 yaş (187)	3,4588	7,0521	4,2638	4,0838	5,5468
51 yaş ve üstü (39)	4,0564	7,2244	5,1709	4,7607	5,8718
<i>F</i> istatistiği (Anl.)	4,403 (,013)	1,112 (,330)	5,624 (,004)	5,766 (,004)	2,140 (,119)

F istatistiği: Tek yönlü bağımsız örnek ANOVA testi istatistiğidir.

KayYap, ve SÖProg boyutlarında, lisans ve yüksek lisans eğitimi görmüş meslek mensupları önlisans eğitimi almış meslek mensuplarına göre daha olumsuz fikir beyan ettikleri istatistiksel olarak 0,05 anlamlılıkla ifade edilebilir (Tablo 10). Genel olarak, ön lisans eğitimi görmüş olan meslek mensuplarının diğerlerine göre daha olumlu yaklaşım içinde olduğu söylenebilir. Bu durum, önlisans eğitimi almış meslek mensuplarının daha toleranslı olmalarından kaynaklanabilir.

Tablo 10: Görüşlerin Eğitim Düzeyine Göre Farklılığı

	KayYap	MesUy	FSDüz	SÖProg	ProgKul
Ön lisans (33)	4,7576	7,3485	5,2626	5,2626	5,8788
Lisans (244)	3,5525	7,1322	4,4290	4,2063	5,6455
Lisansüstü (18)	3,4889	7,1111	4,5185	4,4074	5,8056
<i>F</i> istatistiği (Anl.)	7,486 (,001)	,252 (,778)	2,962 (,053)	5,736 (,004)	,424 (,655)

F istatistiği: Tek yönlü bağımsız örnek ANOVA testi istatistiğidir. Lisans üstü meslek mensubu 30'un altında olduğundan normallik için K-S testi yapılmış ve boyutlar için sırasıyla ,511; ,508; ,636; ,785 ve ,924 anlamlılıkla normal dağılım reddedilememiş ve parametrik testlerden ANOVA'nın yapılmasına karar verilmiştir.

Meslek mensuplarının mesleki tecrübeye göre görüşlerindeki farklılaşma FSDüz, SÖProg ve ProgKul boyutlarında istatistiksel olarak 0,05 seviyesinde anlamlı bulunmuştur (Tablo 11). Tukey testine göre görüşlerdeki farklılıkların detaylı dökümü Ek 3’de verilmiştir. Tablo 11’deki ortalamalara göre, özellikle 11-20 yıl tecrübeye sahip meslek mensupları nispeten daha olumsuz görüş bildirdiği söylenebilir. Bu durumda, meslekte yeniler ve tecrübeleri 20 yıl üzeri olan meslek mensuplarının daha olumlu veya toleranslı bir yaklaşım içinde oldukları söylenebilir.

Tablo 11: Görüşlerin Mesleki Tecrübeye Göre Farklılığı

	KayYap	MesUy	FSDüz	SÖProg	ProgKul
1 yıl-5 yıl (39)	3,8667	7,0897	5,0769	4,9487	5,9359
6 yıl-10 yıl (66)	3,9909	7,3030	4,6465	4,6263	5,9205
11 yıl-15 yıl (73)	3,4192	6,8938	4,0959	3,8630	5,4144
16 yıl-20 yıl (58)	3,2897	7,1638	4,1494	3,9655	5,2328
21 yıl üstü (59)	3,9322	7,3475	4,9379	4,5593	6,0169
<i>F</i> istatistiği (Anl.)	2,144 (,075)	,793 (,531)	3,323 (,011)	4,230 (,002)	3,498 (,008)

F istatistiği: Tek yönlü bağımsız örnek ANOVA testi istatistiğidir.

Meslek mensuplarının ünvanlarına göre görüşlerindeki farklılaşma KayYap, FSDüz ve SÖProg boyutlarında istatistiksel olarak 0,05 seviyesinde anlamlı bulunmuştur (Tablo 12). Buna göre, SMMM, MM ve MMY ünvanına sahip meslek mensupları, KayYap, FSDüz ve SÖProg boyutlarında diğer gruplara göre daha olumsuz fikir beyan ettikleri görülmektedir.

Tablo 12: Görüşlerin Mesleki Ünvana Göre Farklılığı

	KayYap	MesUy	FSDüz	SÖProg	ProgKul
SM (22)	4,4455	7,6250	5,5152	5,3485	6,2500
SMMM (206)	3,5592	7,0546	4,4272	4,1650	5,6650
SŞ (36)	4,2778	7,2986	4,9444	4,9259	5,6875
MM ve MMY (31)	3,2774	7,3226	4,0108	4,0753	5,3790
<i>F</i> istatistiği (Anl.)	3,870 (,010)	1,032 (,379)	3,776 (,011)	5,128 (,002)	1,521 (,209)

F istatistiği: Tek yönlü bağımsız örnek ANOVA testi istatistiğidir. SM meslek mensubu 30’un altında olduğundan normallik için K-S testi yapılmış ve boyutlar için sırasıyla ,660; ,213; ,977; ,583 ve ,269 anlamlılıkta normal dağılım reddedilememiş ve parametrik testlerden ANOVA’nın yapılmasına karar verilmiştir

4. SONUÇ

Muhasebe eğitimi, mesleki eğitimin verildiği orta öğretim kurumları içerisinde sadece TML’de verilmektedir. TML’lerdeki eğitimi diğer mesleki eğitim verilen okullardan ayıran farklılık; muhasebenin soyut olması, elle tutulan, gözle görülen herhangi bir şeyin olmamasıdır. Genellikle düşünsel güce dayalı, kâğıt üzerinde ve elektronik ortamda uygulamaların yapıldığı bir eğitim uygulanmaktadır. TML’de son sınıfa gelen öğrenciler, kendilerine uygun bir işletmede beceri eğitimi yaparlar. Bu, bir anlamda öğrendiklerini

uygulama fırsatıdır. Teorik bilgi ile uygulamanın birbirinden farklı olduğunu ancak yaşayarak görebilmektedirler.

Öğrenciler; SMMM bürolarında, ön muhasebe tutulan ticari işletmelerde ve kamu müesseselerinin muhasebe bölümlerinde bir eğitim öğretim yılı süresince staj yapmaktadırlar. Öğrencinin muhasebeci olma yönünde, staj yapması için en uygun yer SMMM olarak görülmektedir. Meslek mensupları da, TML’de verilen eğitim konusunda, yanlarına gelen öğrenciler hakkında bu stajla fikir sahibi olabilmektedirler. Bu bağlamda meslek mensuplarına yönelik 20 adet anket sorusu 9’lu Likert ölçeği kullanılarak hazırlanmış ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Bu görüşler, Bursa’da TML öğrencilerinin staj yaptığı meslek mensuplarına ait olup, meslek mensupları ağırlıklı olarak SMMM, erkek, orta yaşlı ve lisans mezunudur.

Meslek mensupları genel görüşleri itibariyle, TML’de eğitim alanların özellikle kayıt tutma ve mevzuata hakimiyet olmak üzere 9 konuda oldukça yetersiz bulurken, bilgisayar programları konusunda bilgili ve uyumlu olduklarını ifade etmişlerdir. Meslek mensupları, öğrencilerin donanımına ait 4 konuda ise kararsız kalmışlardır. Sonuçlar, Bursa TML’de verilen eğitimin mesleğe yönelik olduğu konusunda zayıf kaldığı kabul edilebilir. Meslek mensupları özellikle kendilerinin eğitimde faal görev almalarına yönelik 4 konudaki öneriye oldukça olumlu bakmaktadırlar (Tablo 4).

TML öğrencilerinin, işletmelerde en başta KayYap boyutu olmak üzere FSDüz ve SÖProg boyutlarında oldukça zayıf iken ProgKul boyutunda ise oldukça yeterli oldukları gözlenmiştir. Meslek mensupları, MesUy boyutunda eğitimin koordineli ve görüş alışverişiyle sürdürülmesine fikir birliği etmiş bir şekilde olumlu baktıkları görülmektedir. Bursa için elde edilen sonuçlar, Çamtosun (2008)’nin TML’de verilen muhasebe eğitiminin yeterli düzeyde olduğu çıkarılmasıyla uyuşmamaktadır. Pehlivan (2008)’nin, öğrencilerin TML’lerinde aldıkları eğitim sonrasında staj uygulamasını başarılı bir şekilde geçirdikleri ifadesi daha çok bu çalışmada ProgKul boyutunda yapılan başarılı eğitimden dolayı daha az problemle karşılaşmalarına neden olarak gösterilebilir. Ancak, meslek mensuplarının önerileri dikkate alınarak ve stajların daha kapsamlı yapılmasıyla TML’deki eğitimin daha iyi konuma geleceği düşünülebilir.

Meslek mensuplarının; cinsiyetlerine ve çalıştıkları kurumlara göre yapılan ayırım neticesinde 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Orta yaşta olan meslek mensuplarının; KayYap, FSDüz ve SÖProg boyutlarında diğer gruplara göre daha olumsuz fikir beyan ettikleri gözlenmiştir. Ayrıca; FSDüz boyutunda 30 yaş ve altı meslek mensuplarının 51 yaş ve üstüdekilere göre daha olumsuz görüşe sahip oldukları görülmüştür. Meslek mensuplarının gördükleri eğitim düzeyine göre; KayYap boyutu ile SÖProg boyutunda lisans eğitimi görmüş meslek mensupları ön lisans eğitimi görmüş meslek mensuplarına göre daha olumsuz fikir beyan etmişlerdir. Meslek mensuplarının mesleki tecrübelerine göre farklılıkları incelendiğinde; 20 yıl ve üzeri meslek mensuplarının daha olumlu bir tutum içerisinde oldukları gözlenmektedir. SMMM, MM ve MMY unvanına sahip

meslek mensuplarının, KayYap, FSDüz ve SÖProg boyutlarında diğer meslek mensuplarına göre daha olumsuz fikir beyan etmektedirler.

Sonuç olarak, meslek mensuplarına göre Bursa'daki TML'de verilen muhasebe eğitiminin, meslek mensubu olma yolunda bazı boyutlarda yeterli olmadığı görülmekte olup eğitim faaliyetlerinde meslek mensuplarının daha faal olması ve daha çok görüşlerinin alınması gerektiği gözlenmiştir.

KAYNAKLAR

- Akman, Hoşal Nazlı - Muğan, Şınga Can (2004), “Muhasebe Eğitiminde Öğretim ve Öğrenim Yöntemleri ile Ders Başarısı Arasındaki İlişki”, XXIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Antalya: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü, 19-23 Mayıs.
- Aksakaloğlu, Hakan (2013), “Ticaret Meslek Liselerinde Verilen Muhasebe Eğitiminin Muhasebecilik Mesleğine Uygunluğu: Bursa İli Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi SBE, Zonguldak.
- Al Hayek, Ahmed F. - Al Khasawneh, Abdul Hadi M.(2013), “The Suitability of the Accounting Education in Private Universities for the Requirements of the Jordanian Labor Market: A Field Study from the Perspective of Accounting Graduate Students”, Academy of Contemporary Research Journal, Cilt 2, Sayı 2, Mart, s. 79-85.
- Alkan, Cevat.- Doğan, Hıfzı.- Sezgin, S. İlhan (2001), Mesleki Teknik Eğitimin Esasları Kavramlar, Gelişmeler, Uygulamalar, Yönelmeler, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Ayanoğlu, Yıldız (2007), “Muhasebe Eğitiminde Kalitenin Artırılmasında Ders Programlarının Önemi: Türkiye’de Bir İnceleme” Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cil 9, Sayı 1, s. 115-136.
- Bekçi, İsmail.- Titiz, İsmet.- Ömürbek, Nuri (2006), “Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Bilgisayarlı Muhasebe Dersine Bakış Açılarında İlişkin Bir Araştırma”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı. 29, Ocak. s. 166-175.
- Bektöre, Sabri (1998); “Muhasebe İlkeleri ve Uygulaması”, Eskişehir.
- Bonwell, C.C.- Eison, J. (1991), Active Learning: Creating Excitement In The Classroom, ASHE-ERIC Higher Education Report No: 1, The George Washington University, School of Education and Human Development, Washington D.C.
- BSMMMO (2013), Bursa Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, BSMMMO,Bursa.
- Büyükbaş, Nihat (2000), “Okulların Yeni İşlevi Öğrenmeyi Öğretme”, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 145, s. 63-65.
- Cottell, P.G.J., Milis, B.J. (1993),” Cooperative Structures In The Instruction Of Accounting”, Issues Account Edu. Cilt 8, Sayı 1, s. 40–60.

- Çaldağ, Yurdakul.-Bayırlı, Rıdvan.-Altay, Adem (2004), “Muhasebe Doktora Programlarının Etkinliğinin Arttırılması”, *XXIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu*, <http://www.isletme.istanbul.edu.tr/tmes2004/bildiri7.doc>, 20.05.2013.
- Çamtosun, İsa (2008), “Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi Sürecinde Ticaret Meslek Liselerindeki Muhasebe Eğitiminin Etkileri, İstanbul’da Bir Alan Araştırması”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme ABD, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çelik,Orhan-Gürdal, Kadir (1999), “Muhasebe Eğitiminde Kalite Arayışları ve Akreditasyon (Eşdeğerleme) Standartları”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, MÖDAV, Cilt:1, Sayı.2, s. 45-67.*
- Demirkan, Şefika(2001), “Muhasebe Eğitim Yöntemleri”, *XX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Muhasebe Eğitiminde Yeni Ufuklar.*
<http://www.megep.meb.gov.tr>, (30.04.2013).
- Kalmış, H-Yılmaz, BB (2004), “Lisans Seviyesindeki Muhasebe Eğitiminin Mevcut Durumu Ve Geliştirilmesi İçin Yapılması Gereken Geliştirmeler”., *XXIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Antalya.*
- Karasioğlu, Fehmi(2001), “İnternet Tabanlı Finansal Raporlama”, Birinci Baskı, Nobel Yayınevi, Ankara.
- Karşlıoğlu, Batuhan (2006), “Ticaret Meslek Liselerinin Günümüzdeki Önemi”, <http://www.izto.org.tr>, (01.04.2013)
- Kaya, Uğur-Daştan, Abdülkerim (2004), “Türkiye’de Lisans Düzeyinde Verilen Muhasebe Eğitiminin Öğrenci-Öğretici Ve Uygulayıcılar Açısından Değerlendirilmesi”, *XXIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Antalya*
- Kaytmazbalsarı, Çağnur.-Aslantürk, B.E. (2007); “Kavram Haritaları ve Muhasebe Eğitimi”, *Yönetim Muhasebesi Uygulaması, XXVI. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Antalya.*
- MEB (2006), *Mesleki ve Teknik Eğitim Alanları Modülü*, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, Ekim.
- MEB (2012), *Mesleki ve Teknik Eğitim Alanları Modülü*, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, Ekim.
- Özpeynirci, Rabia.-Duman, Haluk.-Erdemir, N. Kemal (2004), “Lisans Öğrencilerinin Muhasebe Eğitiminin Kalitesini Artırmada Öğrenen Organizasyon Yaklaşımı ve Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Araştırması”, *XXIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Antalya*
- Paksoy, H. Mustafa.- Akbulut, Ramazan.- Aydın, Vehbi (2005), “Meslek Yüksekokullarında Muhasebe Eğitiminin Yeterliliğinin Harran Üniversitesi Özelinde İncelenmesi ve

- Geleceğe İlişkin Bir Değerlendirme”, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Sayı. 15, Mayıs. s. 73-105.
- Pehlivan, Ebru (2008), “Ticaret Meslek Liselerinde Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Memnuniyetini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- Sayın, K.Şevket.- Yeğinboy, Yasemin.- Tektüfekçi, Fatma (2005), “Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF’nde Öğretim Elemanları Açısından ve Alt Yapı Bakımından Muhasebe Eğitiminin Etkinliğinin Ölçülmesi Ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma”, Muhasebe Finansman Dergisi, Sayı. 26, Nisan. s. 101-108.
- Sevilengül, Orhan (1998), Tek Düzen Muhasebe Sistemi İle Uyumlu Genel Muhasebe, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Sezgin, İlhan (1987), “Yeni Mesleki-Teknik Eğitim Sistemi ve Okul-Endüstri İlişkileri”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı. 2, s. 210-228.
- Süer, Hüseyin Murat (2007), “Ticaret Meslek Liselerinde Muhasebe Eğitimi, Muhasebe Eğitiminden Beklentiler ve Karşılaşılan Sorunlar”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şengel, Salim (2010), “Sürekli Muhasebe Meslek Eğitiminin Önemi ve Bir Değerlendirme”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 47, Temmuz, s. 81-94
- Turan, Kemal (1992), Mesleki ve Teknik Eğitimin Gelişmesi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Utami, Wiwik.- Priantara, Diaz.- Manshur, Tubagus (2011), “Professional Accounting Education in Indonesia: Evidence on Competence and Professional Commitment”, Asian Journal of Business and Accounting, Cilt 4, Sayı 2, s. 93-118.
- Yıldırım, Şaban (2003), Ticaret Eğitimi Araştırması, MEB Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi Başkanlığı Yayını, Ankara.

Ek 1

Anketi Cevaplayanların Demografik Özellikleri

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
30 yaş ve altı	27	42	69
31-50 yaş aralığı	107	80	187
51 yaş ve üstü	32	7	39
Toplam	166	129	295

Çalışılan Kurum	Erkek	Kadın	Toplam
Özel	67	64	131
Kamu	5	5	10
Serbest	94	60	154
Toplam	166	129	295

Eğitim Durumları	Erkek	Kadın	Toplam
Ön Lisans	19	14	33
Lisans	133	111	244
Yüksek Lisans	14	4	18
Toplam	166	129	295

Mesleki Tecrübe	Erkek	Kadın	Toplam
1-5 yıl	14	25	39
6-10 yıl	27	39	66
11-15 yıl	38	35	73
16-20 yıl	41	17	58
20 yıl üstü	46	13	59
Toplam	166	129	295

Ek 2: Anket Formu ve Soruları Tablosu

S1	Ticaret Meslek Lise'lerindeki (TML) eğitimin bir parçası olan staj uygulamasının, meslekte tecrübe kazanabilmek adına, son sınıfta 1 yıl olarak yapılması yeterlidir.
S2	TML'lerde okutulan ve ticari belgeler (fatura, serbest meslek makbuzu, gider pusulası, müstahsil makbuzu vb.), ticari defterler ve beyannamelerin öğretildiği Genel Muhasebe 1 dersinde öğrendikleri ile öğrenciler, staj yerlerinde ticari belgeleri ve beyannameleri düzenleyebilir.
S3	TML'lerde verilen öğretim ile, öğrenciler şirket türleri ve özelliklerine göre şirket işlemlerinin muhasebe kayıtlarını yapabilirler.
S4	TML'lerden mezun olan ve özel sektörde faaliyet gösteren bir üretim işletmesinde çalışmaya başlayan bir öğrenci, üretilen mal ve hizmetlerin maliyetlerini hesaplayarak, maliyet kayıtlarını yapabilir.
S5	TML'leri bitiren bir öğrenci, inşaat işletmelerini sınıflandırarak kullanılan belgeleri ilgili defterlere kaydedebilir.
S6	TML'lerden alınan eğitim ile öğrenciler, herhangi bir dış ticaret firmasının ithalat ve ihracatına ilişkin, muhasebe işlemlerini ve kayıtlarını yapabilirler.
S7	TML'lerinde okutulan ve Tek Düzen Muhasebe Sisteminin öğretildiği Genel Muhasebe 2 dersi ile öğrenciler, staj yerlerinde 1. Sınıf ticari defterlere kayıt yapabilirler.
S8	TML öğrencileri, staj yaptıkları işyerlerinde, bütün muhasebe fişlerini (açılış, tahsil, tediye, mahsup ve kapanış) paket programlar üzerinde kesebilir.
S9	TML'lerden mezun olan öğrenciler, öğretim süreci sırasında gördükleri; bono, poliçe ve çek gibi kambiyo senetlerini, çalıştıkları işyerlerinde rahatlıkla düzenleyebilirler.
S10	TML'lerde herhangi bir paket programı öğrenen öğrenci, staj uygulamasında farklı bir programa kolaylıkla uyum sağlar.
S11	TML'lerindeki öğretim programları, öğrencilerin staj yapacağı muhasebe bürolarındaki uygulamalarla örtüşür.
S12	TML'lerinde verilen muhasebe eğitimi güncel mevzuat ile uyumludur.
S13	TML'lerinde muhasebe bölümü öğrencileri, aldıkları eğitim ile mevzuata hakimdirler.
S14	TML'lerinde muhasebe öğretim programı ile öğrenciler, sorunsuz bir şekilde ön muhasebe tutabilirler.
S15	TML'lerinde okutulan Bilgisayarlı Muhasebe dersi (Zirve, Eta, Mikro gibi), farklı paket programlara (LKS, Luca gibi) uygundur.
S16	TML'lerinden mezun olup da, muhasebe mesleğini seçecek olan öğrenciler kendi alanlarında iş bulma konusunda daha avantajlıdır.
S17	TML'lerindeki uygulamaya yönelik dersleri, meslek mensuplarının vermesi daha uygundur.
S18	TML öğrencilerine, meslek örgütü tarafından (Türmob) muhasebe ile ilgili seminerler verilmeli ve mesleğe adaptasyon sağlanmalıdır.
S19	TML'lerinde verilen muhasebe eğitiminin denetimini meslek mensupları yapmalıdır.
S20	TML'lerinde muhasebe alanı müfredatlarının hazırlanmasında meslek mensuplarının fikirleri mutlaka alınmalıdır.

Ek 3: İkili Gruplar Bazında Mesleki Tecrübeye Göre Farklılık

İkili Karşılaştırmalar	KayYap	MesUy	FSDüz	SÖProg	ProgKul
1-5 yıl ile 6-10 yıl					
1-5 yıl ile 11-15 yıl			*	**	
1-5 yıl ile 16-20 yıl				**	
1-5 yıl ile 21 yıl üstü					
6-10 yıl ile 11-15 yıl				*	
6-10 yıl ile 16-20 yıl					*
6-10 yıl ile 21 yıl üstü					
11-15 yıl ile 16-20 yıl					
11-15 yıl ile 21 yıl üstü			*		
16-20 yıl ile 21 yıl üstü					**

Not: Çoklu karşılaştırmalar Tukey testinde yapılmıştır. İkili grup farklılıklarında 0,05 anlamlılık için ** ve 0,10 anlamlılık için * ile tabloda raporlanmıştır.

